

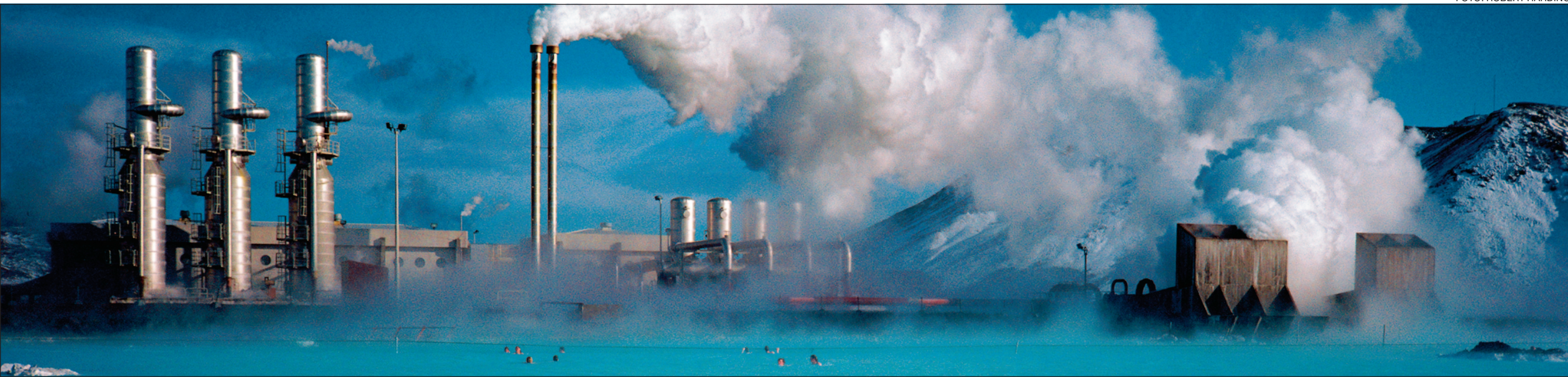

FOTO: ROBERT HARDING

Einar Már Guðmundsson: »Man kan sige at Island blev gjort til verdenskapitalismens laboratorium. Den oppustede økonomi blev tolv gange så stor som den virkelige økonomi i Island.

Interview. Den islandske forfatter Einar Már Guðmundsson var særdeles aktiv i vinterens isenkramrevolution. Nu har han udgivet en essaysamling om nationens tilstand, og den udkommer snart på dansk.

De indre fattigkvartere vokser ikke mere

Af PRÖSTUR HARALDSSON

SOMMEREN har været særdeles solrig i Island, ikke mindst i hovedstaden. Det er dog gået politikerne forbi, de har været optaget af et enkelt spørgsmål: Er det rimeligt at den islandske stat, og dermed den islandske befolkning, tager ansvaret for en lille gruppes finansielle udskjelser? Hvis svaret er ja til statsgaranti af Icesave, så skal staten i mange år fremover punge ud med en stor del af de årlige skatteindtægter. Hvis nej, tjå, så kan Island sige farvel til finansiell støtte fra såvel Den internationale valutafond, IMF, som de nordiske frændere. Det har man altså brugt den dejlige sommer til at diskutere her på sagøen.

Enkelte mennesker har klarere meninger end andre om, hvad der bør gøres. Forfatteren Einar Már Guðmundsson er ikke i tvivl. »Vi skal ikke betale. Hvorfor skulle vi tage ansvaret for disse ansvarlige finansbaroneres gæld? De har ingen planer om at betale min gæld, så hvorfor skal jeg betale deres gæld? Vi skal opdrive deres formue, lige meget hvor den ligger skjult, og bruge den til at betale de britiske og hollandske kreditorer,« siger han i en nyudkommet bog, *Den hvide bog*, der udkommer på dansk her til efteråret.

Einar Már har været en aktiv debattør og deltager i vinterens »isenkramrevolution«. Han holdt talrige taler på lørdagsmøderne i Austurvöllur, uden for Alþingi, for derefter at få dem sat på tryk i Morgunblaðið. Nu har han samlet dem sammen til en bog, en essaysamling om nationens tilstand efter en lang og begivenhedsrig vinter. Men hvorfor blev Einar Már Guðmundsson, en veletableret og berømt forfatter, så aktiv i vinterens oprør?

Folkets bugtaler

»Man har ikke altid så meget at skulle have sagt om, i hvilken retning strømmen går. Jeg har været optaget af de store spørgsmål om samfund og historie, menneskets vilkår og verdens tilstand. Desuden er jeg en ivrig bruger af essayformen. Så pludselig lod jeg mig drive med strømmen og begyndte at holde taler, mine tanker og virkeligheden blev til ét. Reaktionen blev stærkere end jeg for har oplevet. I stedet for de vanlige høfligheder blev mine taler og artikler modtaget med en strøm af telefonsamtaler og e-mails hvor man sagde: Du sætter ord på det, som jeg så længe har haft i tankerne. Jeg blev kaldt for folkets bugtaler og fandt mig i den rolle. Jeg blev revet med af stemningen. Jeg oplevede også, at skrivekunsten genfandt sin gamle rolle: at formulere og forklare folkets følelser og tanker uden juristernes, politikernes og økonomernes udenomsnak.«

– Var det den gamle trotskist, der vågnede til live igen, eller var det retfærdighedssansen, der tog magten?

»Begge dele. Som de fleste af min generation forlod jeg venstrefløjens forsamlinger, da de ikke længere havde svar på mine spørgsmål. Men spørgsmålene var der stadigvæk, de fandt nye afløb. Jeg blev forfatter. Men da den islandske økonomi brød sammen, følte jeg en trang til at deltage igen, blive aktiv. Jeg er blevet spurgt om det ikke er lidt gammeldags at være aktivist og det kan godt være, at verden er blevet gammeldags. Man har oplevet det inden for litteraturen, hvor gamle former pludselig bliver fornyet. Marxismen har i vinterens løb fået en ny relevans. Det kommunistiske manifest var en bestseller i Island i julen.«

Nordens Cuba eller Haiti?

I vinterens taler rettede Einar Már sine skyts mod mange, ikke mindst IMF, men også Islands nordiske »venner«, der nu presser på for, at Icesave-sagen får den rigtige afslutning. Er Island offer for en international sammensværgelse?

»Nej, men jeg kan meget godt forstå de mennesker, som har den mening. Finanskrisen er global, men den slår hårdere igennem i Island end i andre lande. Man kan sige, at Island blev gjort til verdenskapitalismens laboratorium. Den oppustede økonomi blev tolv gange så stor som den virkelige økonomi i Island. Det samme gælder for andre lande og derfor følger omverdenen med i begivenhederne i Island. Hvad sker der i et veludviklet kapitalistisk land, når det havner i en krise? Man ved, hvordan de antiglobalistiske kræfter vil reagere, aktivisterne omkring Ungdomshuset på Nørrebro eller ungdommen i de franske storbyer. Men hvordan vil en til daglig fredsomlig middelklasse reagere på krisen? Muligvis fik vi svar på det i vinterens »isenkramrevolution«.

IMF tog magten i Island for at varetage kreditorens interesser. Hvis vi betaler vores gæld, får vi adgang til nye lån. Men IMF plejer hele

tiden at stille nye krav, som ingen nation hidtil er sluppet uskadet fra at opfylde. Den gør krav på en omfattende privatisering, især af ressourcerne. Det er ikke nogen kommunistisk sammensværgelsesteori, se bare på Argentina, Jamaica eller Ecuador. Man har sagt, at hvis vi ikke adlyder, risikerer vi, at Island bliver isoleret, en slags Cuba her oppe i nord. Men jeg siger, at hvis vi adlyder IMF's krav, risikerer vi at blive Nordens Haiti. På Haiti foreslog IMF, at man holdt op med at dyrke korn, da det var meget billigere at importere korn fra USA. Så begyndte man at bruge korn til at fremstille biobrændsel og prisen røg i vejret. Nu sulter de på Haiti, fordi de ikke har råd til at købe korn.«

Socialdemokratiets dilemma

– Men kan man ikke sige, at islændingene har gjort sig skyldige i at tillade opvæksten af »luftboblekapitalismen«?

Jo, svarer Einar Már, men han ser tingene i et historisk perspektiv. »Man må gå tilbage til firserne, hvor nyliberalismen voksede frem. I 1989 brasede Muren sammen i Berlin, men det førte ikke til den politiske revolution, man havde ventet, ikke mindst blandt den østeuropæiske opposition. Derimod fik vi en kapitalistisk kontrarevolution, for at bruge en trotskistisk vending. I stedet for frigørelse fik man markedsføring, befolkningens frihed blev defineret af bankdirektører. Derfor er den svenske regering så interesseret i, at Island betaler Icesave-regningen. De har selv så meget i klemme i Letland.

I Island startede privatiseringen i halvfemserne og kulminerede i begyndelsen af dette århundrede. Den gik på mange måder godt, til at begynde med, og derfor blev nyliberalismens ideologi så udbredt. Udviklingen blev dog lettere forsinket af modsætningen mellem gamle og nye penge. Davið Oddsson og hans fæller ændrede på reglerne og frigjorde kapitalismen, men de var ikke særlig glade for dem, der benyttede sig af den nye frihed, det var ikke de rigtige kapitalister.

Det var i denne kamp mellem de nye og de gamle kapitalister, at socialdemokraterne slog fejl. Mærkeligt nok var der ganske få, der havde lagt mærke til den krise, de europæiske socialdemokrater har befundet sig i fra Murens fald. I stedet for at kæmpe for sociale rettigheder, styrke solidariteten, protestere mod Islands krigsdeltagelse og landets medlemskab af NATO gik de ind for kapitalismens frihed. Pagbevgælsen lod sig nøje med at bygge sommerhuse og spille banko med pensionsfondene på børsen. Ligesom i det britiske New Labour forduftede partidemokratiet, diskussioner og politiske resolutioner blev afløst af ledernes taler og spindoktore, der forsøger at skjule den kendsgerning, at medlemstallet svinder og partiledelsen bliver isoleret.«

Hvad skete der undervejs?

– Da du begyndte at deltage i vinterens oprør kom du i opposition til dine gamle kammerater, både fra din fortid på venstrefløjen og helt tilbage til gymnasiet. Var det ikke svært?

»Nej, for jeg har aldrig oplevet oprøret personligt. Selvom socialdemokraternes leder, daværende udenrigsminister Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, var min veninde fra gymnasiet og den nye direktør for Nationalbanken, Már Guðmundsson, er en gammel politisk kammerat, så oplever jeg dem snarere som ofre for begivenhedernes gang, den politiske proces har frarøvet dem magten. Ingibjörg Sólrún er et offer for den blairisme som hendes parti står for. Hun oplever det samme som Mitterrand gjorde i sin tid. Han kom til magten på et radikalt program, som han forsøgte at iværksætte. Men da kapitalens modstand blev for stor, ændrede han politik. Han overtog simpelthen de borgerliges ideer og begreber.

Einar Már Guðmundsson om at skrive om nationens tilstand: »Som de fleste af min generation forlod jeg venstrefløjens forsamlinger, da de ikke længere havde svar på mine spørgsmål. Men spørgsmålene var der stadigvæk.«

På samme måde begyndte de islandske socialdemokrater at lovprise markedets velsignelser. De opgav deres modstand mod Islands medlemskab af NATO. Det kunne jeg som socialist aldrig forstå; jeg er af den mening, at det første en venstregering bør foretage sig, er at melde Island ud af NATO. For et par år siden skrev jeg et essay med titlen *Ingibjörg Sólrún melder sig ind i NATO*, hvor jeg forsøgte at besvare spørgsmålet: Hvorfor befinder den generation, som protesterede mod NATO og den amerikanske militærbase, sig pludselig om bord i et privat jetfly på vej til et møde i NATO's militærkommando. Hvad skete der undervejs? Jeg har endnu ikke fundet det præcise svar, men jeg arbejder på det.«

Underskuddet nationaliseres

– Nu ser det ud til, at Altinget vedtager en statsgaranti for Icesave-kontiene. Du har foreslået, at man inddriver finansbaronerens formuer, men er de ikke forduftet sammen med »luftboblekapitalismen«?

»Nej, for bag luftboblerne findes der ægte værdier, folkets ejendom der blev privatiseret. Det, som jeg synes er virkelig perverst, er den islandske lov om private aktieselskaber, hvor man har kunnet flytte sin formue til et nyt selskab, mens gælden bliver siddende i det gamle som skatteyderne skal tage sig af. Finansbaronerne bliver erklæret konkurs, men samtidig lever deres nye selskaber i bedste velgående. Icesave-kontiene blev opfundet af en privatiseret bank. De nye ejere fortalte os, at deres ansvar var stort og derfor burde de belønnes godt. Desuden var bankvæsenet blevet globaliseret. Men så brød det hele sammen og pludselig er man helt klar over, hvor ansvaret skal placeres. Profitten privatiseres, mens underskuddet bliver nationaliseret.

Jeg synes, man skal udskrive nye love, hvorved regeringen kan konfiskere disse ejeres øvrige selskaber og ejendomme, men det ser ikke ud til, at nogen af de politiske partier vil gå med til den løsning, muligvis med undtagelse af en del af mit parti, De Venstregrønne. Der synes jeg, at socialdemokraterne har svigtet deres vælgere og det sker, fordi partiets alttingsmænd er for tæt knyttet til finansbaronerne. De modtog finansiell støtte til deres personlige valgkamp. Derfor er de blevet til finansbaronerens marionetter.

Du bemærker, at jeg bruger ordet finansbaroner snarere end finansviking, der er det gængse udtryk. Jeg synes ikke, de gamle vikinger fortjener den sammenligning. I modsætning til de moderne finansbaroner, bragte de gamle vikinger rigdomme ind i landet, mens de andre kun førte dem ud af landet.«

EU og lykken

– I din bog undlader du at tage stilling til Islands eventuelle medlemskab af EU. Nu har Altinget besluttet at søge ind i EU, hvad synes du om det?

»Jeg er hverken for eller imod, jeg tror kampen for et retfærdigt samfund lige så godt kan udkæmpes inden for som uden for EU. Det vil blive afgjort i en folkeafstemning, forhåbentlig på et bredere grundlag end debatten hidtil har bevæget sig på. Tilhængerne har ført en meget begrænset diskussion, hvor man har lagt vægt på ting som lavere priser på madvarer, mens modstanderne har kørt på nationalistiske argumenter. EU har mange sider, deriblandt findes der en stærk social dimension. Men til syvende og sidst genspejler EU udviklingen i Europa. På den anden side synes jeg, man har brugt EU-sagen til at lede diskussionen i samfundet på afveje. For eksempel ventede vi i to måneder på at Selvstændighedspartiet dannede sig en mening om EU. Det var lige så kedeligt som at vente på Godot.«

Samme dag som Deres udsendte traf Einar Már bragte medierne resultatet af opinionsundersøgelser, der viser, at til trods for den økonomiske ruin landet befinder sig i, er islændingene ikke mindre lykkelige end forrige undersøgelser har vist.

»Det kan jeg godt tro, jeg tror, vi er mere lykkelige, end vi var. De gode år var på mange måder åndsforladte. Jeg udtrykker det sådan i min bog, at på den tid blev fattigkvarterne i vores indre stadig større. Uligheden voksede markant, samfundet fandt sig i en udbredt selvensur og man passede hele tiden på ikke at misunde de rige. Krakket medførte en lettelse, vi blev befriet fra en besættelse. Det er dog klart, at mange har det ikke så godt, fordi de har mistet deres arbejde eller hus, men desperationen vokser ikke i takt med konjunkturerne,« siger Einar Már Guðmundsson, forfatter og isenkramrevolutionær.

Find din indre Marco Polo

Guizhou | Kinas ukendte perle

Guizhou er en af Kinas smukkeste provinser. Alligevel finder kun få vej til denne perle, for i Guizhou findes ingen store kulturminde af den slags, der normalt trækker turister til i tusindtal. Til gengæld rummer provinsen vidunderlige bjergrige landskaber med sirligt anlagte risterrasser, brusende floder og maleriske landsbyer beboet af stammefolk. Snørklede bjergveje fører os til afsidesliggende landsbyer, hvor vi modtages med både gæstfrihed og forbløffelse. Vi vandrer ad smalle stier mellem rismarker og grønklædte bjerge til dong-folkets landsbyer, hvor de gamle trommetårne rager op over husenes sorte tage. På markedspladserne blander vi os med bønder, hesteprengere og medicinmænd. Vi sejler også på Li-floden, der bugter sig ind og ud mellem tusindvis af kalkstensbjerge, og udforsker samme landskaber på en smuk cykeltur. Pandaer oplever vi i Sichuan, hvor rejsen slutter med besøg ved den store Buddha i Leshan.

Kom til foredrag om Kina. Det sker i Århus og København den 5. og 8. oktober.

Afrejser i 2010 | 23. april og 21. maj

18 dages opdagelsesrejse med dansk rejseleder fra kr. 18.500

Flyrejse inkl. indenrigsflyvning i Kina | 16 nætter på hoteller | Helpension i Kina med undtagelse af en frokost | Alle transporter, udflugter og entréer i henhold til program.

MarcoPolo Opdagelse er for dig, som ønsker at udfordre din indre eventyrer for alvor: Du kommer tættere på og længere ud. Rejsen går i dybden og tager dig på opdagelser, som du kun har drømt om. Lyder det eventyrligt for dig? Find din indre Marco Polo på www.marcopolo.dk

www.marcopolo.dk
ferie@marcopolo.dk
tlf. 70 12 03 03